

мірою залежить поширюваність опублікованої інформації у просторі та часі» [1, с. 24].

Отже, дослідження авторського ідіолекту має практичне застосування – створення текстового корпусу задля подальшого дослідження мови. Проте процес створення такого корпусу є складним і багатогранним. Основну увагу слід приділити розробленню розмітки, оскільки корпус тим кращий, чим повніша й досконаліша його аотація. Для створення розмітки необхідно чітко розуміти всі елементи текстової моделі та зв'язки, які існують між ними.

Література

1. Базан О. М. Функції риторичних заголовків у публіцистичному тексті (на матеріалі сучасних україномовних ЗМІ) / О. М. Базан // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Київ, 2012.
2. Демська О. Текстовий корпус: Ідея іншої форми / О. Демська. – Київ: Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА. – 2011.
3. Жуковська В. В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник / В. В. Жуковська – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 142 с.
4. Захаров В.П., Богданова С.Ю. Корпусная лингвистика: учебник для студентов гуманитарных вузов. – Иркутск: ИГЛУ, 2011. – 161 с.
5. Корпусна лінгвістика / В. А. Широков, О. В. Бугаков, Т. О. Грязнухіна та ін. – К.: Довіра, 2005. – 471 с.
6. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. пос. – 2-ге вид. / І. М. Кочан. – Київ: Знання, 2008 – 423 с.
7. Brown J., Duguid P. The social life of information. / J. Brown, P. Duguid. – Boston, MA: Harvard Business School Press. – 2000.
8. Cavallo G., Chartier R. A history of reading in the west / G. Cavallo, R. Chartier. – Amherst, MA: University of Massachusetts Press. – 1999.
9. Corpus Linguistics / A. Lüdeling, M. Kytö. – Berlin: Walter de Gruyter, 2008.
10. Garside R., Smith N. A hybrid grammatical tagger: CLAWS4 / R. Garside, N. Smith // Corpus Annotation: Linguistic Information from Computer Text Corpora. – London: Longman, 1997.
11. McEnery A., Xiao Z. Swearing in modern British English: the case of fuck in the BNC / A. McEnery, Z. Xiao // Language and Literature. – 2004. – №13 (3). – P. 237-270.
12. McEnery T., Hardie A. Corpus linguistics : method, theory and practice / Tony McEnery, Andrew Hardie. – Cambridge University Press, 2012. – 294 p.
13. Shillingsburg P. Scholarly editing in the computer age: Theory and practice / P. Shillingsburg. – MI: University of Michigan Press. – 1996.
14. Yin Liu. Ways of Reading, Models for Text, and the Usefulness of Dead People / Liu Yin // Scholarly and Research Communication. – Canada: University of Saskatchewan. – Vol 5. – 2014.

III. КЛАСИЧНА Й КОМП'ЮТЕРНА ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Нова джерельна база української лексикографії в системі інтегральних лінгвістичних досліджень

Наталія Сніжко

к. філол. н., старший науковий співробітник відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики, Інститут української мови НАН України, Україна, E-mail: natasnow@ukr.net

This article is devoted to actual problems of modern integrated lexicography, which combines scientific research and dictionary creation activities. The author described the directions of updating of register and textual-illustration foundations of modern lexicography, revealed the structure and functions of the integral lexicographical environment. On base of text illustrations of contemporary writers, the main rubrics of new source base were identified, and the ways of integral research of active, passive, inert and refreshed vocabulary, structure of neo-lexis of writers, system of traditional and modern figurative means of the language were determined.

Ключові слова – інтегральна, тлумачна, авторська лексикографія, джерельна база лексикографії, цитата, образне вживання слова, порівняння, неолексикон Олеся Гончара, активна і пасивна лексика, лексикографічна синергетика, зведений словник.

Початок XXI ст. – період активного утвердження методології інтегральних лінгвістичних досліджень, систематизування знань про світ і мови в інтегральних лексикографічних середовищах.

Основою формування інтегральних лексикографічних середовищ (систем), у яких інформація зберігається за типами змодельованих знань, є традиційна тлумачна лексикографія, яка описує лексичний склад мови за рубриками: 1) слово; 2) граматична характеристика слова; 3) семантична характеристика слова; 4) варіанти слова; 5) функціонально-стилістичні властивості слова; 6) хронологія розвитку лексичного складу мови та ін. Тлумачний словник подає парадигматику, синтагматику та епідигматику слів, відтворює динаміку мовної системи. Систематизування слів та їх значень за лексикографічними параметрами тлумачного словника – шлях пізнання закономірностей структурування та функціонування лексичних одиниць мови.

Вивчення параметричної системи тлумачного словника – потужний напрямок лінгвістичних досліджень. У славістиці він представлений працями Ю. М. Караулова, Н. Ф. Клименко, М. М. Пещак, В. М. Русанівського, Н. М. Шведової, В. А. Широкова, Л. В. Струганець та ін. В Україні створено проспект Українського семантичного словника, здійснено спроби укладання електронних та паперових ідеографічних словників (Є. А. Карпіловська, Н. П. Дарчук, О. І. Сірук, Н. В. Сніжко та ін.) [1; 4; 9; 10; 14; 17; 18; 23; 24; 27; 29]. Семантичні словники увиразнюють вагомість систематизування лексичного складу мови задля одержання нових лінгвістичних об'єктів, які відтворюють різні типи знань про структуру мови, світу та українського світосприймання. Об'єктивуються моделі природного упорядкування змістової сторони мови, постають ієрархічно структуровані ідеографічні групи лексики, які відбивають особливості мовомислення соціуму.

Спроби систематизування лексики за семантичними показниками тлумачного словника переконують у важливості її лексикографічної параметризації. Особливо актуальним дослідження системи лексикографічних параметрів постає нині, в час створення нової джерельної бази тлумачної лексикографії та формування її теоретичних засад. У нових електронних системах важливо використати надбання традиційної тлумачної лексикографії, що стосується всебічного системного відтворення структури та функціонування лексики, й створити нові засоби автоматизованого налаштування словникових (реєстрових) та текстово-ілюстративних фондів. Із використанням структурованих даних в Українському мовно-інформаційному фонді укладають нині 20-томний тлумачний Словник української мови [13]. Важливо, що укладачі цього словника застосовують систему увиразнення стійких сполучень слів (фразеологічних одиниць, термінологічних виразів тощо) і подають їх окремими блоками. В одготомному Словнику української мови (за ред. В. В. Жайворонка) застосовано методику групування варіантів слів та похідних в одній словниковій статті, що забезпечує відтворення парадигматики й епідигматики досліджуваної лексики [12]. Таким чином, сучасні тлумачні словники

інформують про системотвірні властивості лексичних одиниць, закономірності концептуалізації й категоризації дійсності [19–22].

Сучасні інтегральні словники містять інформацію про лексичне і граматичне значення слова, особливості його функціонування, історію творення й використання тощо. Комплексно представлені системно-структурні й функціонально-стилістичні властивості нової лексики української мови в інтегральній лексикографічній праці «Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики», яку створили науковці Інституту української мови під керівництвом Є. А. Карпіловської [1]. Укладачам словника вдалося рознести за поняттєвими групами 4 тисячі нових слів, описати їхні парадигматичні, словотвірні та синтагматичні властивості і, що сьогодні надзвичайно важливо, подати текстово-ілюстративні матеріали, які засвідчують функціонування аналізованої лексики. Внаслідок комплексного опису лексики постає історія розвитку лексико-семантичних засобів мови, простежується динаміка концептів, виявляються актуальні моделі сучасного словотворення. Принципи інтегрального опису розвитку лексичного складу мови застосовують сучасні науковці (В. М. Русанівський, В. В. Німчук, Н. Ф. Клименко, О. О. Тараненко, Л. В. Струганець та ін.) у монографічних дослідженнях.

В. М. Русанівський у монографії «У слові – вічність: (Мова творів Т. Г. Шевченка)» аналізує структуру й функціонування лексики творів Т. Г. Шевченка, моделює концептуальні засади його мовотворчості, зіставляє авторський лексикон із лексичним реєстром тогочасного тлумачного Словника української мови П. П. Білецького-Носенка [10]. В. В. Німчук у монографії «Давньоруська спадщина в лексичній українській мові» застосовує схеми універсуму та моделі семантичного упорядкування лексики української мови значного часового відтинку [7]. Закономірностям семантичного та граматичного структурування лексики сучасної української мови присвячена колективна праця «Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі» (Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк) та монографія О. О. Тараненка «Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.)» [25]. Структуру української концептосфери та особливості мовного відтворення поняття ЛОГОС досліджує Н. О. Мех [6]. Л. В. Струганець аналізує лексичні норми української літературної мови ХХ ст. і створює електронну лексикографічну систему, яка дозволяє виявляти закономірності структурування та функціонування різних стилістичних розрядів лексики [24].

Метою сучасних інтегральних лінгвістичних досліджень є з'ясування закономірностей розвитку мовної системи, вивчення історії розгортання української концептуалізації та категоризації дійсності, моделювання мовної та концептуальної картин світу, а

також відтворення особливостей авторського світосприймання. Основою формування провідних напрямів інтегральних лінгвістичних досліджень постає традиційна тлумачна лексикографія, що базується на теорії системного упорядкування лексики [8; 9; 11–13; 17; 19].

Перспективним є розвиток інтегральних лексикографічних систем, які зосереджують різноаспектні лінгвістичні й макронаукові дані, засвідчені такими галузями, як лінгвокультурологія, лінгвоконцептологія, соціолінгвістика та ін. Новизна сучасної лінгвоукраїністики – в активному розвитку інтегральних лексикографічних середовищ (систем), здатних концентрувати багату різноаспектну інформацію про слово й підтверджувати її ілюстративним матеріалом.

При інтегральному підході нова джерельна база тлумачної лексикографії мислиться як поєднання постійно поповнюваного генерального реєстру лексичного складу мови, рубрик, що відтворюють особливості структурування та функціонування лексики (лексика активна, пасивна, інертна; загальномовна й індивідуально-авторська; питома й запозичена; непохідна й похідна тощо) та текстово-ілюстративного фонду, представленого творами різних жанрів (художньої літератури, публіцистики, наукових текстів та ін.).

Для систематизування інформації про структуру та функціонування лексичних одиниць у сучасній українській мові, яку відтворюють тексти різних жанрів кінця ХХ – поч. ХХІ ст., лексикографи Інституту української мови НАН України використовують нову електронну систему «Зведений словник лексики української мови кінця ХVІІІ – поч. ХХІ ст.» [15; 16; 20; 22]. У ній представлена інформація про сукупний реєстр 20 словників української мови, укладених упродовж ХІХ – ХХІ ст. вітчизняними та зарубіжними ученими, та ті особливості систематизування слів, що пов'язані з фонетичним, морфологічним та семантичним варіюванням слів. Отже, закладена основа для систематизування слів та їх варіантів, а також вивчення динаміки мовної системи, адже за індексами словників різних часових відтинків простежуємо історію розвитку парадигматичних та дериваційних відношень слів. Частково простежуємо синтагматику слів, зокрема їхнє функціонування у складі стійких сполучень слів.

Поповнення реєстру електронного зведеного словника новою та позасловниковою лексикою забезпечує дослідження процесів оновлення лексичного складу мови та з'ясування об'єму й структури позасловникової лексики, отже, формується багатий матеріал для вивчення активного й пасивного складу мови, його інертної частини, динаміки авторських новотворів та актуалізованої лексики тощо. Зведення реєстрів лексиконів багатьох сучасних письменників та зіставлення їх з нормативною частиною лексичного фонду, яка засвідчена орфографічними словниками, дає поживу для об'єктивного дослідження понять: 1) лексика літературної мови; 2) лексика, обмежена сферами

вживання; 3) індивідуально-авторські новотвори; 4) загальномовні неологізми й неосемантизми; 5) оказіоналізми; 6) актуалізована лексика; 7) позасловникова лексика тощо.

Сучасна лексикографія – це поєднання власне словникарської справи й науково-дослідницької діяльності. Під час укладання електронного зведеного словника, наприклад, здійснено спробу окреслити напрями дослідження лексики, зібраної в ньому, й подано результати систематизування слів за структурними, функціонально-стилістичними та хронологічними параметрами [15; 22]. Внаслідок систематизування індексів зведеного словника вдалося визначити словникове ядро мови (для фрагменту словника, охопленого літерами А, Б, В, З, П, над якими ми працюємо), його периферійну частину, презентовану словами, що зафіксовані лише в якомусь одному словнику, з'ясовано випадки лексикографічної реактивації слів, представлені переважно укладачами Великого тлумачного словника української мови (за ред. В. Т. Бусла) [2] та Українського орфографічного словника (за ред. В. Г. Скляренка) [28]. За програмами комплексної параметризації лексики, яку М. Д. Сніжко створив під час укладання нами електронного ідеографічного словника іменників [18], виявлені особливості лексикографічної синергетики (для уже сформованих фрагментів зведеного словника), тобто представлені результати спільного опрацювання лексикографами різних епох основного лексичного фонду мови [21].

Системне опрацювання сукупного реєстру багатьох давніх словників (П. П. Білецького-Носенка, Б. Д. Грінченка, Є. Желехівського, З. Кузеля, Г. Г. Голоскевича, Д. І. Яворницького) та найсучасніших (В. Г. Скляренка, В. Т. Бусла, Л. В. Туровської, О. І. Скопненка та ін.) виявляє традиційну реєстрову частину словників й ту нову, яка сформувалася останнім часом. За частини-мовними показниками вдалося відтворити динаміку наповнення розрядів: «іменник», «прикметник», «дієслово» «прислівник» та ін. Статистичні результати здійсненого дослідження засвідчують активний розвиток упродовж останніх трьох століть іменникової та прикметникової систем, а в кінці ХХ – на поч. ХХІ ст. – прислівникової [21; 22]. Внаслідок поєднання реєстрів давніх та сучасних словників, а також неолексиконів сучасних письменників, вдалося з'ясувати, що нині особливо продуктивним є творення прислівників на позначення стану природи та внутрішнього світу людини (*звеличено, високодушно, високомудро, понадхмарно, вдячливо, жагливо, поважки, думно, кленово, твердинно, титанно, океанно, жовтолисто*). Серед них переважають нові слова з образною семантикою. У зведеному реєстрі новотворів поетів Рівненщини, наприклад, зафіксовані прислівники: *ріднодитинно, пелюстково, озерно, явірно, ясенно, вербоярово, кульбабно, мружно, буйноквітно* та ін. [5].

Отже, сучасними лексикографами та програмістами сформовані й апробовані важливі завдання щодо утвердження інтегральної лексикографії в Україні як

перспективного напрямку сучасних макронаукових досліджень. Сьогодні інтегральна лексикографія постає як синтез науково-дослідницької діяльності та власне словникарської справи, яка передбачає укладання словників на основі зібраного й систематизованого словникового та текстово-ілюстративного матеріалу значного часового відтинку.

Сучасна лексикографія інтегрує різні типи знань про світ і мову й забезпечує укладання словників різних типів, отже, можемо говорити про інтегральні засади різножанрових лексикографічних праць. Проте для розвитку тлумачної лексикографії першочергове значення має оновлення текстово-ілюстративного фонду й поєднання цитатного матеріалу зі структурними одиницями формул тлумачення. Кожна нова чи актуалізована лексична одиниця повинна супроводжуватися цитатою-ілюстрацією. У новій джерельній базі сучасної лексикографії будуть представлені текстові ілюстрації різних стилів та підстилів (художнього, наукового, науково-популярного, публіцистичного тощо). На першому етапі оновлення джерельної бази лексикографічних праць опрацьовують тексти художньої літератури, серед яких твори О. Гончара, І. Драча, Л. Костенко, Є. Сверстюка, А. Дімарова, М. Слабошпицького, І. Вихованця, О. Забужко, Ю. Андруховича, Є. Пашковського та ін. письменників. Реєструємо не тільки нові слова та значення слів, а й актуалізовані лексичні одиниці та ті, що до сьогодні не потрапили до генерального реєстру, а також ті загальноживані, що увиразнюють нинішнє функціонування слова. 11-томний Словник української мови (1970–1980), як відомо, містить чимало цитат з партійних творів минулої епохи, які бажано замінити ілюстраціями із сучасної художньої літератури та публіцистики, що відтворюють сучасне мовомислення соціуму.

Для формування нової джерельної бази передбачена така структура електронної картотеки, яка міститиме основні класифікаційні рубрики та відповідні позначки. Уже на першому етапі формування електронної картотеки поряд із реєстровою одиницею, засвідченою в початковій формі, подаємо частиномовний та ідеографічний показники. На наступних етапах, залежно від типу створюваного словника, вказуємо інші необхідні атрибути, зокрема ідеографічну підгрупу (для кожного значення полісемічного слова), синоніми, антоніми, омоніми та варіанти слів, якщо такі є, функціонально-стилістичні ремарки (*розм., зневажл., заст., діал., лайл., біол., геод., мат., фіз., фін.* та ін.), дериваційні маркери (просте чи складне слово) тощо.

Семантизація, тобто лексикографічне подання лексичного значення слова, відбувається згідно з традиційними інструкціями щодо тлумачення значень та новими приписами, створеними внаслідок системного опрацювання особливостей лексикографічної параметризації лексики [8; 26; 27]. Розрізняємо пряме номінативне, переносне й образне вживання слова, застосовуємо відповідні позначки.

Звертаємо увагу на базові формули тлумачення слів та необхідність відтворення ієрархізації семантичного простору мови. Поняття КРАСА, наприклад, за опрацьованими творами Олесе Гончара [3] постає і внаслідок вживання ним найбільш загального поняття **краса**, і в результаті активного використання кольороназв, метафоричних висловів тощо. Зведення цитат під поняттєвою домінантою КРАСА дозволяє систематизувати засоби образного відтворення краси українського краю і світу загалом: *Україна – країна краси! Так думаєш, куди б не їхав: чи в Карпати, чи в степи, чи на Сумщину...* [Т.1: 364]; *Ах, яка це краса – Київ золоті осені, коли всі парки його, всі крутояри наддніпрянські палають, доповнюють святій блиск Лаври...* [Т.2: 232]; *...цілюща, свята краса [України]* [Т.2: 236]; *Довкруг полтавська земля – одна з найкрасивіших земель планети. Як все ретельно оброблено, доглянуто, виплекано...* [Т.2: 155]; *Прикрашається земля. І весь край цей повен краси. І повітрям цим дихати легко* [Т.2: 154]; *І така краса, що аж сумом проймає, і думаєш, що краса ця, мабуть, таки ніде не повторюється, що планета ця, оповита голубінню океанів, серпанком повітря, що красуня вона незрівнянна, здатна навіювати щось майже містичне.. Може, й справді єдина вона у Всесвіті? Голуба перлина у вічно темному космічному океані...* [Т.1: 392]; *Дивної краси архітектура хмар! Тут виріє повинь життя* [Т.1: 316].

КРАСА, ЖИТТЯ, ГАРМОНІЯ СВІТУ – провідні концептуальні домінанти Олесе Гончара. Цитатний матеріал, у якому вони відтворені, закріплюємо за відповідними рубриками: *Жовто-багряне листя наскрізь просвітлене сонцем, – весь Київ у ньому, в повені осінньої краси!* [Т.2: 35]; *Їду додому. За вікном – липнева краса хлібів. Смагляві лани серед березових ніжних перелісків. І це так гармонійно поєднались: прохолода гаїв, і сонячність лану, і смужка води, що пробіскує поміж розогою у вибалку...* [Т.2: 153]. До категорії КРАСА відносимо також цитати, де представлено образне відтворення рукотворних надбань українців та людства загалом: *Оглядали Шевченківський гай, львівський скансен, де зібрано зразки народної архітектури – бойківські, лемківські хати та стодоли, церковці з Карпат, Буковини... Скільки мудрості в цих простих дерев'яних будівлях, де все економно, доцільно, практично, де все – для людської злагоди, для тепла родинного затишку...* [Т.2: 211].

Порівняльні звороти та образні вислови письменника подаємо в рубриках: **Образне вживання слова** та **Порівняння**. У цитатах помічаємо їх відповідними позначками: ***Образно** та ***У порівн.**, як це прийнято в традиційній тлумачній лексикографії: *У бойківській хаті – крівля висока, як скеля* (*У порівн.), *стікає золотом соломи* (*Образно) *до самих віконць...* [Т.2:211]; *Карпатська дорога. Крута. Півнеба вгорі зеленіє лісом* (*Образно). *Ліс просто-таки на небі росте* (*Образно)! *Смереками струнками, як струни* (*У порівн.) [Т.1: 360]; *Весніє*

знов. *Жовток сонця* (*Образно) *пливе у білих хмарах* [Т.2: 8]; *Вересень синій, як терен* (*У порівн.). *Жовтень багрянний, як глід* (*У порівн.) [Т.1: 431]; *І високий місяць світить на місто, як вічність* (*У порівн.) [Т.1: 332]; *По узлісся наче дощ* (*У порівн.) *пройшов: пролісків накрапано* (*Образно) (*синьо по зеленому*) [Т.1: 348]; *Гітара місячної доріжки* (*Образно) *на морі грає світлом, сама грає собі і світові всьому* [Т.2: 51].

Для систематизування авторських новотворів та позасловникової лексики розносимо лексичні одиниці за частинами мови з розподілом їх на прості й складні за будовою слова. За такого підходу поповнюємо загальний реєстр мови й увіразнюємо ідіостиль письменника. Класифікація новотворів Олесь Гончара, наприклад, виявляє активне творення письменником: а) складних слів, серед яких переважають назви людей (*людина-сокіл, хлопець-цукровар, ентузіаст-квітникар, майстер-модерніст, невіглас-чиновник, далекорейсовик, трактор-всюдихід, крутояри-байраки, дерево-старожил, везі-маківки, руки-пелюстки, сніговерть, зіркоокий*), б) прикметників із префіксом *най-* (*найлюдяніший, найтревкіший, найприваблівіший, найв'їдливіший, найсуттєвіший, найпримітивніший*), в) прикметників вищого ступеня порівняння (*величнійший, гуманніший, привітніший, жвавіший*), г) простих і складних за будовою прислівників (*розгонисто, м'язисто, смолисто, навистів, стократно, самозабутньо, пелехато, грозово*) та ін. У загальному реєстрі авторські новотвори Олесь Гончара позначаємо індексом *Гонч.*, який вказує на авторство нового слова. Отже, кожне слово класифікуємо за різними лексикографічними параметрами, засвідчуємо його системні зв'язки й відтворюємо особливості вживання, підтверджені цитатою. У такий спосіб формуємо основу сьогочасних і перспективних лінгвістичних та макронаукових досліджень, що стосуються співвідношення активної й пасивної лексики, літературного й авторського слововживання, специфіки загальномовної й авторської концептуалізації та категоризації дійсності, мовної й авторської картин світу, особливостей образної системи письменників, структури їхніх неолексиконів та особливостей входження нових слів до загальномовної системи тощо.

Таким чином, сучасна інтегральна лексикографія утверджує теоретичні засади системного дослідження лексики й формує нові напрями інтегрування знань про світ і мову в інтегральних лексикографічних середовищах та словниках нового покоління. Закономірності і динаміка розвитку мови та українського мовомислення увіразнюється генеральним реєстром лексики української мови кінця XVIII – поч. XXI ст., засвідченим новим електронним зведеним словником, та новим цитатним матеріалом, що подає функціонування нових слів та значень і відтворює особливості концептуалізації й категоризації дійсності сучасними українцями.

Література

1. Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики / Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критська, Т. К. Пуздирева, Ю. В. Романюк; Відп. ред. Є. А. Карпіловська. – К.: ТОВ «КММ», 2013. – 416 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Гончар Олесь. Щоденники: у 3-х т. / О. Т. Гончар; упор., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу В. Д. Гончар. – К.: Веселка, 2002–2004. – Т.1. – 2002. – 455 с.; Т.2. – 2003. – 607 с.; Т.3. – 2004. – 606 с.
4. Клименко Н.Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2008. – 336 с.
5. Максимчук В. В. Словотворчість сучасних поетів Рівненщини : монографія / В. В. Максимчук; за ред. Г. М. Вокальчук. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», – 2015. – 386 с. (Лексикографічна серія «Українська індивідуально-авторська лексикографія»; вип. 7).
6. Мех Н. О. Лінгвокультурологема ЛОГОС у науковій, релігійній та художній картинах світу: Монографія. – К., 2011. – 410 с.
7. Німчук В. В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови. – К.: Наук. думка, 1992. – 416 с.
8. Паламарчук Л. С. Академічний тлумачний словник української мови // Слово і фразеологізм у словнику. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 4–22.
9. Пещак М. М. Нариси з комп'ютерної лінгвістики. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 200 с.
10. Русанівський В. М. У слові – вічність: (Мова творів Т. Г. Шевченка). – К.: Наук. думка, 2002. – 240 с.
11. Словник української мови : в 11-ти томах. – К.: Наук. думка, 1970–1980.
12. Словник української мови / Кер. В. В. Німчук та ін. / Відп. ред. В. В. Жайворонок. – К.: ВЦ «Просвіта», 2012. – 1320 с.
13. Словник української мови: у 20-ти томах. // НАН України, УМІФ / [укл. Л. Л. Шевченко, В. В. Чумак, Г. М. Ярун, І. В. Шевченко, О. В. Бугаков, В. М. Білоноженко]. – К.: Наук. думка, 2010–2016. – Т. I–VI.
14. Сніжко Н. В. Динаміка концептів та структурні зміни лексики в «Ідеографічному словнику української мови» / Н. В. Сніжко, М. Д. Сніжко // Людина. Комп'ютер. Комунікація: Збірник наук. праць / За ред. Ф. С. Бацевича. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 293–296.
15. Сніжко Н. В. Динаміка лексико-граматичної системи української мови кінця XVIII – поч. XXI ст. (напрями та перспективи інтегрального

- лексикографічного моделювання) // Наукові записки. – Вип. 126. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 242–248.
16. Сніжко Н. В. Зведений словник лексики української мови кінця XVIII – поч. XXI ст. в інтегральних дослідженнях та компаративістиці // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. – К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2015. – Вип. 27. – С. 174–185.
  17. Сніжко Н. В. Ідеографічна група ЛЮДИНА в українській мові другої половини XX ст. (структурно-функціональний і аксіологічний аспекти) // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. – К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2016. – Вип. 29. – С. 120–129.
  18. Сніжко Н. В. «Ідеографічний тезаурус» як інформаційно-довідкова система при вивченні закономірностей структурно-функціональної організації лексики / Н. В. Сніжко, М. Д. Сніжко // Мовознавство. – 1996. – № 4–5. – С. 23–28.
  19. Сніжко Н. В. Категоризація знань про світ і мову в інтегральних лексикографічних системах // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. – Випуск 36–37. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету, 2012. – С. 28–32.
  20. Сніжко Н. В. Проблеми сучасної інтегральної лексикографії // Слово и словарь = Vocabulum et vocabularium : сб. науч. тр. / ГрГУ ім. Я. Купали ; редкол.: Л. В. Рычкова (гл. ред.), Т. Ройтер, В. В. Дубичинский [и др.]. – Гродно : ГрГУ, 2013. – 203 с.
  21. Сніжко Н. В. Системний підхід до вивчення динаміки лексичного складу української мови кінця XVIII – поч. XXI ст. // Українська мова. – 2013. – № 3. – С. 110–127.
  22. Сніжко Н. В. Структурна, функціональна та хронологічна параметризація лексики у зведеному словнику, тезаурусі й електронній картотеці // Українська мова. – 2016. – № 4. – С. 87–102.
  23. Сніжко Н. В. Українська ідеографія: історія, сучасний стан та перспективи // Українська мова. – 2016. – № 3. – С. 28–43.
  24. Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови XX ст. – Тернопіль: Астон, 2002. – 352 с.
  25. Тараненко О. О. Актуалізовані моделі в системі словотворення сучасної української мови (кінець XX – поч. XXI ст.). – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – 248 с.
  26. Тараненко О. О. Новий словник української мови (концепція і принципи укладання словника). – К.; Кам'янець-Подільський, 1996. – 172 с.
  27. Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові / Інститут української мови НАН України; відп. ред. І. С. Гнатюк. – К.: КММ, 2012. – 488 с.
  28. Український орфографічний словник / уклали: В. В. Чумак [та ін.]; за ред. В. Г. Скляренка. – К.: Довіра, 2009, 1011 с. – (Словники України).
  29. Украинский семантический словарь. Проспект / М. М. Пешак, Н. Ф. Клименко, Е. А. Карпиловская и др.; Отв. ред. М. М. Пешак. – К.: Наук. думка, 1990. – 264 с.

Розробка словника WordNet-Affect для української мови

Ольга Каніщева

к. т. н., доцент, доцент кафедри інтелектуальних комп'ютерних систем, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна, E-mail: kanichshevaolga@gmail.com

Катерина Клименкова

студентка, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна, E-mail: klim789@bk.ru

Катерина Юр'єва

студентка, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна, E-mail: katy.yurieva@gmail.com

This article shows the creation process of WordNet-Affect-based lexical resource for the Ukrainian language. Authors translated WordNet-Affect into Ukrainian based on WordNet-Affect for Russian and Romanian languages. This resource can be used for automatic evaluation of news events, products, personalities, organizations, countries, etc. This semantic thesaurus can be used to detect and interpret thoughts, clustering texts of polar (positive or negative) opinions; segmentation of texts; forecasting opinions, based on the analyzed text.

Ключові слова — автоматична обробка природної мови, комп'ютерна лексикографія, Sentiment Analysis, WordNet-Affect, тональні словники.

I. Вступ

Із кожним днем кількість соціальних мереж, блогів і чатів зростає в Інтернет павутині, відповідно відбувається збільшення інформації, яка несе емоційне навантаження.